

una zona que va des de Canfranc al S. de Jaca, a Sos i a Ansó; i àdhuc, en una punta extrema i isolada, *šngardána* en un poble de la vall bearnesa de Baretons, arrambada al Pirineu i al domini basc.¹

B) Una transposició *rg > gr* no és un fet normal, i no obstant *sagranta* té, com ja he dit, gran extensió; per ex. és la forma que jo mateix he sentit de criatura c. StPolM i c. Girona. En tinc nota entre Gironès i A. Emp.: Ollers (1964), a l'Emp. (Cadaqués, 1964) i a Cerdanya (*Camp de la šagrántáns*, a Palau, 1959); també vers el Sud, a l'Ebre (Pinell del Broi, 1936). I amb molta extensió pel val. transsacrònic: *sagrántana* a Alcoi (1935), Benigànim, Castelló de Rugat (1962); mentre que més enllà apareix això, però amb la *e* inicial que hem comentat abans: a la Font d'En Carròs vacil·laven entre *sagr-* i *segr-* (1964), mentre que MGadea, que més que d'Alcoi era de la Vall de Seta, un poc més a l'E., escrivia *segrántana* (*T. del Xè I*, 19), i així ho anoto a Cocentaina, Pinet i Torre-les-Maçanes (1963), i *segréntana* —propagant-se la *e*— a Barx. Que això està representat a Menorca, ho tinc confirmat, perquè arran de la costa de Tramuntana, davant Fornells, hi ha un illot, dit *S'Il·la de šagrántáns* (1964).

C) Aquella transposició anòmala la compendrem una mica millor si admetem que de primer es produí una repercussió de la *r* (a la manera de *murtra*, *cartró*, *bertrol*, *ordre*), produint-se el nexa *-rgr-* de naturalesa tan dissimilable, d'on eliminació, *-gr-*, però també hi hauria dissimilació (cf. *partú > paltrú*), d'on *-ngr-* (cf. *RORETURIU > rondor/yoldor*). I així és com també trobem força extensió a una variant *sangrantana*: J. G. M. me la dóna com a pròpia d'Albaida i Carlet (1935), i jo en tinc força notes cap al Nord, ja prop de la capital: Museros, Olocau de Carraixet, Tales i Coves de Vinromà, on afegiren que n'hi ha moltes en un clap de muntanya que, per això, en diuen *la šnggrantanéra* (1961-62). També hi ha quelcom d'això a l'Aragó, almenys a Ansó (fins a on arriba el canvi basc i bearnès de NT en *nd*): almenys En Casac. hi va anotar *sangrandana* (*l. c.*), si bé *sargandana* és el que hi sentí J. G. M. (1935).

D) Del tipus *sangrantana* deu partir també la forma rossellonesa. Aquesta la dóna Alart com a *senglantana* en l'*InuLC*, i encara que no en citi testimonis, deu ser-hi la forma bàsica i d'arrel antiga: com que *se'* i *sa'* allà sonen igual (*šə-*), només se separa de *sangrantana* per una modificació de *r* en *l*: això pot ser degut a contaminació del tipus CINGULA, cat. *cingla*, fr. *sangler*, *sangler* un animal, *cinglant* 'fuet': el cosset llarg i ple-gadís de la sargantana no manca d'analogia amb la corretja que es plega sobre el cos de l'animal o amb les corretgetes de la xurriaca.

D'altra banda, com que *senglar* es torna fonèticament *singlar* en el Rosselló, i *sanglot/senglot* hi alterna amb *singlot*, no crida gaire l'atenció que el que tenim avui com a nom de la sargantana en el Ross. sigui *singlantana*: «seguir, per les flors i les herbes salvatges, / *cinglantanes* i parpallols / ---», Saisset (*Perpiny*, 17); «LA MAINADA: Vinga arreu la prima-

vera / tothom juga als amagats / --- / Mira, les *singlantanes*, / bé se fan ['juguen'] als amagats, / bo i traucant, amorosetes, / de la foscor dels forats / ---», J. Seb Pons (*Poetes d'Ara*, 1923, 56); i en tinc força notes de tot el Conflent i fins a Cerdanya: Estoer, Flaçà, StPere dels Forcats, *singlantada* a Orbanya (1960), on la *-d-* més que dissimilació deu ser per igualació total al mot contaminador *cinglantada* 'cop de xurriaques'.²

E) A la forma sens dubte més etimològica en *sagart-* o *sangart-*, li queda ja poca representació en català. Tastú (c. 1840) anotava «*sangartana*: lagartija», potser forma local rossellonesa, com ho era ell, en tot cas era la del Busa-N. Però n'hi ha més a l'alt Aragó: Kuhn anotava *sagartana* a Sallent de Gállego (*RLR xi*, 236); amb lleuger canvi jo vaig anotar *šagardána* (al costat de *sangardána*) a Linés de Broto (1966); amb poc canvi més *šngardána* a SJuan de Gistau i a Escuaín (1965), Casac. a Gistaín (*l. c.*) *išngardána*, Elcock (*l. c.*) troba *sagartana* (o amb canvis lleus, com *sagardána*, *šag-*, *šag-*) en una zona de sis localitats cap a la Serra de Guara, al Sud de Fanlo-Torla; *sangartana* (> *-dana*) a Panticosa, i en un poble tritant cap a Alquézar o Barbastre; amb metàtesi, *šargatána* a Aragués i un poble immediat al Sud. Quant a aquests diferents matisos inicials, prenent el conjunt de les formes, la proporció segons el mapa d'Elcock, entre 41 localitats de l'Alt Aragó, 27 formes en *-s-* o *θ* contra 9 en *š* (o *ē*) i 3 en vocal, que deuen resultar secundàriament de *sa-* per deglutinació.

F) D'altra banda hi ha formes amb *i* tònica, que han de ser molt antigues, tenint en compte les d'altres terres hispàniques. Aquí veiem palesos els efectes de l'encruament de *LAKARTANA amb el seu contrincant bascoide SEGUANDÍLEA. Ja vaig sentir *sangardilla* des dels primers contactes amb la vall de Boí, en el poble de Cardet, en la part central, més aviat baixa, d'aquella gran ribera (1953), i així ho vaig anar confirmant a Durro, a Boí (--- 1975) i a tota la ribera: és la mateixa forma *sangardilla* que ja havia anotat Z. Rocafort a la Pobra de Segur, a la part baixa del Pallars (*BCEC ix*, 70); això ha repercutit en totes aquestes localitats, en el nom del LLANGARDAIX, convertint-lo en *sangardál*, veg. allà (v, 1005b45ss.; en particular, 1006a56, 7b39, 9a48, b9, 24, i especialment la n. 19) I això té un eco llunyà en el navarro-aragonès: *sangordilla* a Lerín (Amado Alonso), si bé aquí la *o* (metàtesi de **songardilla*) ens avisa de la proximitat més immediata del basc *suge*: *suge-andule-a*.

G) Aquesta forma s'hagué d'estendre molt més al Sud pel català occidental, sinó que allà, ja hi ha *-rt-*, a causa del nom general de la sargantana/sangartana. S'ha de trobar en zones intermèdies, però jo ho tinc anotat d'oida en el Baix Segre i Garrigues i pobles propers del Baix Urgell i el Priorat: *sangartilla* a les Borges Blanques, Castellidans, Soleràs, Granyena, Ulldemolins, Sarroca i Almatret; amb la metàtesi *sangartilla* a Torrebesses, Pobra de Cérvoles, Maials, els Torms, *sergantilla* a Seròs i al Lloar (1935-6); i fins hi ha *sarganta* a Juncosa i *sangarta* (junt amb *sangar-*